

ТАҚРИЗИ

роҳбари илмӣ, доктори илмҳои иқтисодӣ, профессор Хоҷаев Парвиз Давронович ба диссертатсияи Раҳимзода Муҳаммадҷони Назар дар мавзӯи: «Чанбаҳои ташкили-иқтисодии идоракунии рақобатпазирии корхонаҳои саноатӣ (дар мисоли корхонаҳои саноати сабуки вилояти Хатлон)», ки барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои иқтисодӣ аз рӯи ихтисоси 08.00.06 – Иқтисодиёт ва идора вобаста ба самти фаъолият (08.00.06 – Ташкил ва идораи корхона, изомҳо ва комплексҳо), пешниҳод карда шудааст

Мубрам будани мавзӯи диссертатсия. Дар шароити муосир Айни замон саноат яке аз соҳаҳои асосии иқтисодиёти миллӣ маҳсуб мешавад ва татбиқи саривақтии равишҳои таъмини рақобатпазирии корхонаҳои саноатӣ таваҷҷӯҳи хосаро талаб менамояд.

Саноат асоси пешравии иқтисодиёти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва шартҳои асосии баланд бардоштани рақобатпазирии тақрористеҳсол мебошад. Дигаргуниҳои куллие, ки дар соҳаҳои асосии хоҷагии халқ ба амал меоянд, ба саноати сабук низ таъсир расонданд, ки он бо ҳамкорӣ бо дигар соҳаҳои саноат имкон медиҳад, ки маҷмӯи маҳсулоти дохилии мамлакат зиёд гардида, маҳсулоти ватанӣ рақобатпазир бошад. Дар баробари ин омӯхтани масъалаҳои идоракунии рақобатпазирии корхонаҳои саноати сабук дар шароити шаҳру вилоятҳо ва ноҳияҳои Тоҷикистон аҳамияти калон дорад.

Таҳқиқоти гузаронидашуда нишон медиҳанд, ки ислоҳоти ба амалномада барои таъмини гузариши корхонаҳои саноати сабук ба иқтисоди бозорӣ натиҷаи мусбат набахшид. Ин изҳорот бештар ба бад шудани вазъи иқтисодии корхонаҳои саноати сабук марбут буда, аз паст будани сифати маҳсулоти онҳо дар бозорҳои дохилӣ ва хориҷӣ шаҳодат медиҳад. Сабаби асосии чунин вазъи ин корхонаҳо дар он аст, ки усулҳои идоракунии корхонаҳои саноати сабук бо назардошти талаботи муосири иқтисоди бозорӣ ҳануз бояд тақмил дода шаванд.

Аммо дар шароити ташаккул ва рушди муносибатҳои бозорӣ дар соҳаи саноати сабук зарур аст: рушди технологияи хозиразамони пешқадам дар раванди технологияи корхонаҳои саноати сабук; ошкор намудани усулҳои муосири фуруши мол бо назардошти хусусиятҳои консепсияҳои логистикӣ ва маркетингӣ; таъмини сатҳи баланди дастрасии иттилоот ва тақмили механизми таъмини иттилоотии рақобатпазирии корхонаҳои саноати сабук; автоматикунонии тамоми равандҳои технологӣ бо назардошти талаботи иқтисодиёти инноватсионӣ; истифодабарии механизмҳо ва фишангҳои бозор барои таъмини рақобатпазирии корхонаҳои саноати сабук бо назардошти таҷрибаи мамлакатҳои дорои иқтисодиёти бозарии рушдёрта.

Айни замон дар адабиёти иқтисодии ватанӣ ба усулҳои гузаронидани таҳқиқоти маркетингӣ ва таъмини рақобатпазирии корхонаҳои саноати сабук диққати махсус дода мешавад, ки ба ин васила имконияти фаъолшавии он дар шароити рақобати шадид меафзояд.

Омузиши ҳамаҷонибаи ин хусусиятҳо, яъне таъсири муҳити беруна ва дохилӣ ба фаъолияти корхонаҳои саноати сабук барои корхона зарур аст, то: баҳодиҳии афзалиятҳои рақобатӣ, ҷиҳатҳои қавӣ ва заъфи рақибон амали карда шавад; таҳлили давраи ҳаёти маҳсулоти худ гузаронида шавад; маҷмӯи тадбирҳои, ки барои коркарди стратегияи рақобати корхонаҳои саноати сабук дар бозорҳои дохилӣ ва берунӣ пешбини шудаанд, кор карда шаванд.

Дар шароити ташаккул ва рушди муносибатҳои бозорӣ меъёри асосии устуворӣ ва фаъолияти устувори корхонаи саноати сабук рақобатпазирии корхона буда, баҳодиҳии он ҳамчун зарурати объективӣ ҳисобида мешавад. Аз ин рӯ, дар рақобати муосир корхонаи саноати сабук мавқеи пешсафро ишғол мекунад, ки бартариҳои рақобатпазирии худро чи дар бозорҳои дохилӣ ва чи дар бозорҳои берунӣ зуд ва саривақт баҳо диҳанд.

Аммо таҳлили нашрияҳо ва асарҳои иқтисодшиносони ватанӣ нишон дод, ки онҳо проблемаҳои умумии назариявии таъмини рақобатпазирии корхонаҳо, иқтисоди миллӣ, соҳаҳо ва кластерҳоро дар шароити минтақаҳои ҷумҳурӣ баррасӣ кардаанд. Бисёр ҷиҳатҳои ин проблема, аз ҷумла масъалаҳои омузиши омилҳои асосии ба дараҷаи рақобатпазирии корхонаҳои саноати сабук таъсиркунанда, кор карда баромадани модели иқтисодию математикии таъмини рақобатпазирии корхонаҳои саноати сабук, кор карда баромадани механизми ташкилию иқтисодии идоракунии рақобатпазирии корхонаҳои саноати сабук, таъминоти иттилоотии рақобатпазирӣ ба кадрӣ кифоя омӯхта нашудааст.

Мутаассифона на ҳамаи паҳлӯҳои ин мавзӯё нокифоя омӯхта шуда, таҳқиқоти махсусро тақозо мекунад. Аз ин лиҳоз муҳимияти мавзӯи таҳқиқоти диссертатсионии Раҳимзода Муҳаммадҷони Назар бебаҳс мебошад.

Сатҳи таҳқиқи илмӣ мавзӯи диссертатсия ва дараҷаи асосноккунии он аз дуруст истифода намудани усулҳои дарккунии илмӣ, иҷрои корҳои иттилоотию ҷустуҷӯи, таҳқиқи миқдорӣ ва сифатӣ иборат мебошад. Таҳқиқот ба истифодаи маҷмӯи усулҳои умумии илмӣ аз қабилҳои усулҳои таҳқиқи равандҳои таърихӣ, таҳлил ва синтез, индуксия, дедуксия, амсиласозии мантиқӣ, риёзӣ иқтисодӣ ва ҳамчунин усулҳои махсус асос ёфтааст.

Навгониҳои илмӣ таҳқиқоти диссертатсионӣ аз аз ҳалли як масъалаи мубрами илмӣ-амалӣ - таҳияи механизми ташкилию иқтисодии идоракунии рақобатпазирии корхонаҳои саноати сабук, ки ба баланд бардоштани рақобатпазирии он нигаронида шудааст, инчунин таҳияи усулҳои омода ва қабул кардани қарорҳои идоракунӣ, ки стратегияҳои идоракунӣ ва рушди корхонаро дар асоси арзёбии миқдорӣ, таҳлил ва ояндабинии сатҳи рақобатпазирии корхона муайян мекунанд, иборат аст.

Муаллиф нақшаи раванди мутобиқсозии корхонаи саноати сабук ба шароити бозор таҳия намуда, дар асоси он концепсияи мукаммали идоракунии рақобатпазирии корхонаҳои саноати сабук пешниҳод карда

шудааст, ки дорои: қобилияти ташаккул ва таснифи ҳадафҳо ва стратегияҳои рушди корхонаҳои саноати сабук мутобиқи сатҳи ба даст овардашудаи рақобатпазирӣ; арзёбии равишҳои муосири идоракунии рақобатпазирии ин корхонаҳо; ташаккули механизми ташкилию иқтисодии идоракунии рақобатпазирии ин корхонаҳо, аз ҷумла ҷузъҳои, ки тадбирҳои заруриро барои фаъолияти самараноки онҳо тавсиф мекунанд ва зуд ва саривақт татбиқи онҳо ба қабули қарорҳои муносиби идоракунӣ дар корхонаҳои саноати сабук нигаронида шудааст. Вазъи муосир ва рушди корхонаҳои саноатии вилояти Хатлон баҳо дода шуда, омилҳои асосии ба сатҳ ва ояндабинии рақобатпазирии корхонаҳои саноати сабук таъсиркунанда ошкор карда шудаанд. Исбот шудааст, ки ба сатҳи рақобатпазирии корхонаҳои саноати сабук гуруҳи зерини омилҳо таъсир мерасонанд: иқтидори захиравии корхона, сатҳи ғани гардони бозор бо маҳсулоти рақобатпазир ва рушди нишондиҳандаҳои натиҷавии фаъолияти корхонаҳо.

Аз ҷониби муаллиф модели иқтисодӣ-риёзии таъмини рақобатпазирии корхонаҳои саноати сабук коркард ва татбиқ карда шудааст. Нақшаи арзёбии сатҳи рақобатпазирии корхонаҳои саноати сабук коркард карда шуда, ҷузъҳои таркибии потенциали стратегияи корхонаҳои саноати сабук ошкор карда шуда, модели иқтисодӣ-риёзии муносибгардонии захираҳои молиявӣ, ки барои баланд бардоштани рақобатпазирии корхонаҳои саноати сабук ҷудо карда шудаанд, таҳия ва дар ҶСП «Ҷунтай-Данғара Син Силу Текстил» татбиқи амалии худро ёфтааст. Таҳлили муаллифии фаъолияти истехсолӣ ва молиявии корхонаи ҶСП «Ҷунтай-Данғара Син Силу Текстиль» нишон дод, ки вобастагии функционалии захираҳои молиявие, ки рақобатпазирии корхонаро таъмин мекунанд ва фоизи тағйироти ин сатҳҳо квадратӣ мебошад. Механизми таъмини иттилоотии идоракунии рақобатпазирии корхонаҳои саноати сабук дар асоси концепсияи маркетингӣ такмил дода шудааст. Марҳилаҳои идоракунӣ ва сохтори системаи иттилоотии дохилӣ дар корхонаҳои саноати сабук муайян карда шуда, муҳити берунаи маркетингӣ ва раванди гузаронидани таҳқиқоти маркетингӣ дар корхонаҳои саноати сабук амалӣ карда шудааст.

Муаллиф механизми ташкилию иқтисодии идоракунии рақобатпазирии корхонаҳои саноати сабук таҳия шудааст, ки қисмҳои зеринро дар бар мегирад: аниқ кардани бартарихи рақобатии корхона; такмили низоми ҳавасмандгардонии моддию маънавии фаъолияти меҳнатии корхона; ҷорӣ намудани низомҳои пешкадами идоракунии сифат, стандартизация, метрология ва сертификатсияи онҳо; муносибати комплексӣ ба вусъат додани истехсолот; такмил додани низоми зуд ва саривақт баҳисобгирӣ, назорат, таҳлили корхонаҳо; пурзӯр намудани фаъолияти ҳадамоте, ки ба гузаронидани таҳқиқоти маркетингӣ нигаронида шудаанд; баланд бардоштани иқтидори захиравӣ, молиявӣ, иттилоотӣ, сармоягузорӣ ва инноватсионии корхонаҳо; самаранок истифода бурдани фондҳои асосӣ ва истехсолии корхонаҳо; ҷорӣ намудани

технологияи инноватсионӣ дар корхонаҳо. Самтҳои асосии идоракунии рақобатпазирӣ дар истеҳсолоти нассочии ҚСП «Чунтай-Данғара Син Силу Текстил» асоснок карда шудаанд. Ибтот шудааст, ки рақобатпазирии маҳсулоти нассочии ҚСП «Чунтай-Данғара Син Силу Текстил» аз омилҳои зерин вобаста аст: интихоби дурусти самти истеҳсоли молҳои нассочӣ, намунаи маҳсулот, интихоби маҳсулоти интихобшаванда, ки ба он эҳтиёҷот зиёд аст; муҳайё намудани шароити қурби фуруш ва барои рақобат шитоб овардани молу маҳсулоти корхона ва хизматрасонӣ (наrx, муҳлати баровардани маҳсулотҳо ба бозор; хизматрасонӣ ба харидорон ва муҳайё намудани шароити зарурӣ ба муомилоти мол, хизматрасонӣ баъди фуруш ва ғайраҳо); ҳаҷми истеҳсолот ва номгуӣҳои маҳсулот (чи қадаре, ки ҳаҷми истеҳсолот зиёд бошад ва маҳсулоти он бозоргир бошад, ҳамон қадар даромад аз фоида меафзояд); ҷоннок намудан ва бештар истифода намудани истеҳсолот аз фаъолияти навоаронаи (инноватсионии) корхона.

Натиҷаҳои таҳқиқот дар маҷмӯи қорҳои илмию амалӣ ва дар маҷаллаҳои тақризшавандаи аз тарафи ҚОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон эътирофшуда нашр шудааст.

Таҳлили рисола нишон дод, ки соҳаи таҳқиқ ба бандҳои зерини Шиносномаи феҳристи ихтисосҳои ҚОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз рӯйи ихтисоси 08.00.06 – Иқтисодиёт ва идора вобаста ба самти фаъолият (08.00.06 – Ташкил ва идораи корхона, низомҳо ва комплексҳо), мувофиқат мекунад: п. 10.1. “Қоркарди проблемаҳои илми идоракунии ва методҳои маърифати он. Ақидаҳои назариявӣ нисбат ба табиат, моҳият ва инкишофи идоракунии. Самтҳои муносири қоркардҳои назариявӣю методологӣ дар соҳаи идоракунии. Асосҳои фанӣ ва байнифанӣи идоракунии»; 10.4. Сиёсати давлатӣ, механизмҳо, методҳо ва технологияҳои таҳия ва татбиқи он. Стратегия ва тактика дар амалисозии сиёсати давлатӣ; 10.6. Идоракунии аз рӯйи натиҷаҳо. Системаи масъулият дар бахши идоракунии оммавӣ; 10.7. Таъминоти иттилоотии системаи идоракунии оммавӣ. «демократияи электронӣ», «давлати электронӣ», «ҳукумати электронӣ» ва технологияҳои маъмуригардонии электронӣ; 10.8. Идоракунии системаҳои иқтисодӣ, усул(принсипҳо), шаклҳо ва методҳои амалисозии он. Вобастагии идоракунии аз ҳислат ва ҳолати системаи иқтисодӣ. Идоракунии тағйирот дар системаҳои иқтисодӣ. Назария ва амалияи идоракунии сохторҳои интегратсионӣ ва равандҳои интегратсияи бизнес; 10.9. Ташкилот ҳамчун объекти идоракунии. Асосҳои назариявӣ-методии идоракунии ташкилот. Таркиби функционалии идоракунии. Сохтори идоракунии ташкилот. Қанбаҳои дарозмуҳлат, миёнамуҳлат ва кӯтоҳмуҳлати идоракунии ташкилот, идоракунии қорӣ. Идоракунии ташкилот аз рӯйи давраҳои ҳаётии он; 10.10. Лоихақашии системаи идоракунии ташкилот. Шаклҳои нави амалқард ва инкишофи системаи идоракунии ташкилот. Системаҳои иттилоотӣ дар идоракунии ташкилот. Сифати идоракунии ташкилот. Методологияи инкишофи бизнес-равандҳо. Инкишофи методология ва методҳои идоракунии системаи инноватсионии

корпоративӣ; 10.11. Ҷараёни идоракунии ташкилот, зерсистемаҳо ва функцияҳои алоҳидаи он. Ҳадафмуайянкунӣ ва банақшагири дар идоракунии ташкилот. Назорат, мониторинги бенчмаркинг. Механизмҳо ва методҳои қабул ва амалисозии қарорҳои идоракунӣ. Идоракунии лоиҳаҳо. Идоракунии донишҳо. Менечменти таваккал. Идоракунии истеҳсолот. Системаҳои муосири истеҳсолӣ; 10.12. Арзёбии идоракунии ташкилот ҳамчун системаи иҷтимоӣ ва иқтисодӣ. Меъёри арзёбии самаранокии идоракунӣ. Методҳо ва нишондиҳандаҳои арзёбии натиҷабархшии идоракунӣ, мувофиқ аст.

Аз ин рӯ, мо чунин меҳисобем, ки диссертатсияи Раҳимзода Муҳаммадҷони Назар ба бандҳои меъёрҳои дарёфти дараҷаи илмии номзоди илм, омодагии диссертатсия ва экспертизаи диссертатсия дар Шӯрои диссертатсионӣ ва дигар талаботи Низомномаи КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, № 267 тасдиқ шудааст, ҷавобгӯ мебошад ва муаллифи он сазовори дараҷаи илмии номзоди илмҳои иқтисодӣ аз рӯи ихтисоси 08.00.06 – Иқтисодиёт ва идора вобаста ба самти фаъолият (08.00.06 – Ташкил ва идораи корхона, низомҳо ва комплексҳо), мебошад.

**Рохбари илмӣ, д.и.и., профессори кафедраи
иқтисоди ҷаҳон ва муносибатҳои иқтисодию
байналмилалӣи Донишгоҳи давлатии
тиҷорати Тоҷикистон**

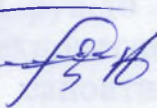

Хочаев П.Д.

Суроғаи донишгоҳ: 734061, Ҷумҳурии Тоҷикистон, шаҳри Душанбе, кӯчаи Дехоти, ½, Телефон: +992 (37) 234-83-46, +992 (37) 234-85-46,
www: www.tguk.tj.

Имзои д.и.и., профессор Хоҷаев П.Д.-ро тасдиқ менамоем:

**Сардори шӯбаи кадрҳо
ва корҳои махсуси ДДТТ**

Пирзода С.С.